کرمان چگونه مقصد گردشگری شد؟

ارزیابی مسیر طی شده در بزرگ‌ترین استان کشور در گفت و گو با مهدی سیاوشی از مدیران سابق کرمان

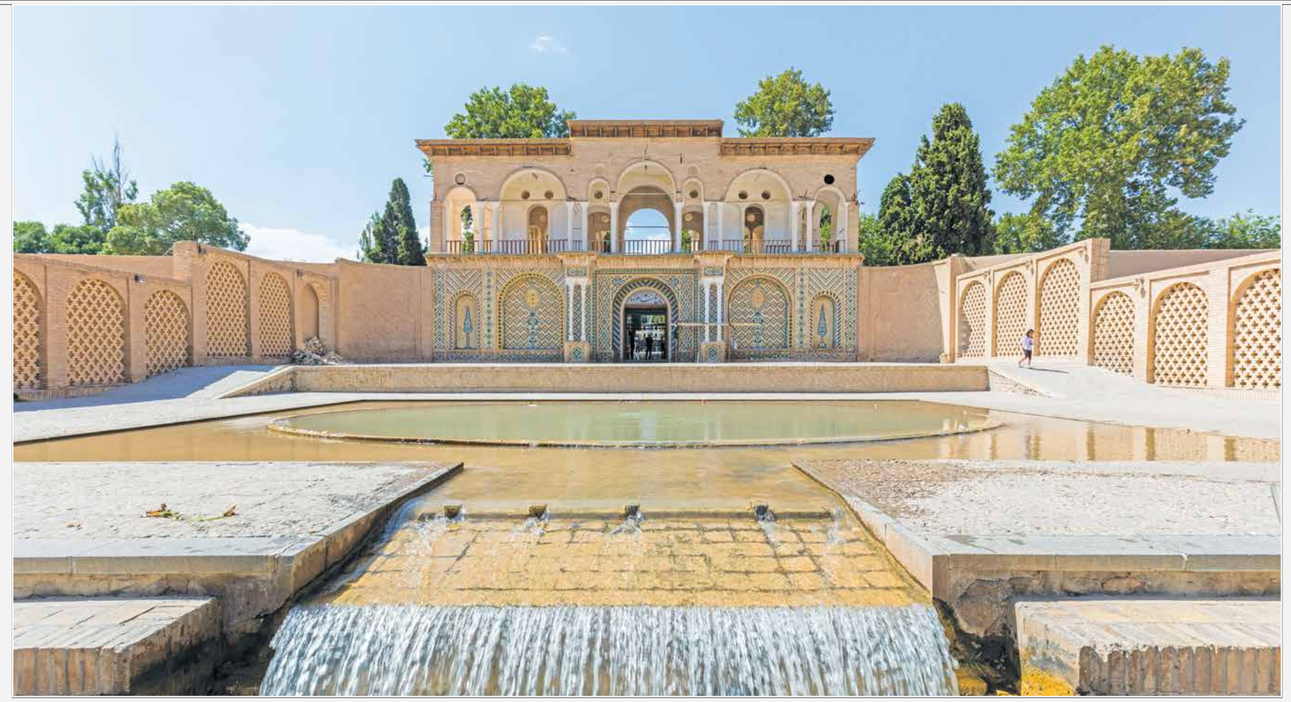

باغ شب جهانی شده «شاهزاده» مهان

شمادر دهه‌های ۷۰و۸۰ هم‌معاون استاندار بودیدو هم در کمیسیون گردشگری اتاق بازرگانی کرمان فعالیت داشتید. تااواسط دهه ۸۰ چه اتفاقاتی در کرمان رقم خورد که چهره این استان را، که در آن زمان می‌شدآن را از نظر اقتصادی، امنیتی و اقتدار سیستان و بلوچستان و خراسان جنوبی مقایسه کرد، تغییر داد؟ تغییری که باعث شد کرمان در کنار شیراز و یزد قرار بگیرد؟

کرمان استانی است با جاذبه‌های گردشگری بسیار متنوع. بیش از ۱۰ اثر از آثار تاریخی و طبیعی این استان ثبت جهانی شده‌اند و تا امروز در هیچ استانی از ایران چنین تعدادی ثبت جهانی نداریم. اخیراً هم با اضافه شدن روستای «شفیع آباد» این عدد به ۱۱ اثر جهانی رسیده است. در آن دوران، بسیار ما بر این بود که این آثار و ظرفیت‌های گردشگری تنها زمانی می‌توانند نقش واقعی خود را ایفا کنند که زیرساخت‌های لازم برای دسترسی گردشگران - چه داخلی و چه خارجی - فراهم شود. هدف این بود که علاقه‌مندان به ایران‌گردی بتوانند به‌راحتی به نقاط مختلف استان سفر کنند و از این آثار ارزشمند بازدید داشته باشند.

این جالش‌ها چه موارد‌ی بودند؟

نخستین مشکل، فاصله زیاد کرمان تا تهران بود. در آن زمان، عمده گردشگرانی که وارد ایران می‌شدند ابتدا به تهران می‌آمدند و سپس از آنجا به سایر نقاط کشور سفر می‌کردند. فاصله کرمان تا تهران بیش از هزار کیلومتر است و اگر یک گردشگر قصد داشت با قطار سفر کند، باید بیش از ۱۲ ساعت در مسیر می‌بود. از طرف دیگر، در آن زمان تنها یک پرواز روزانه هواپیمایی ماهان بین تهران و کرمان برقرار بود. این پرواز برای گردشگران کران تمام می‌شد و از نظر تعداد، نیز پاسخگوی نیازها نبود. دومین چالش این بود که کرمان در واقع آخرین نقطه محور گردشگری کشور به شمار می‌رفت. یعنی یک گردشگر که تا کرمان می‌آمد، معمولاً از آنجا به استان‌های جنوبی‌تر نمی‌آمد، به‌ویژه از سیستان و بلوچستان سفر نمی‌کرد، بلکه دوباره به تهران بازمی‌گشت. بنابراین کرمان عملاً نقطهٔ پایانی مسیر گردشگری کشور بود. نه بخشی از یک مسیر پیوسته. اما شاید مهم‌ترین ضعف در آن دوران، عدم معرفی جاذبه‌های گردشگری کرمان به گردشگران داخلی و خارجی بود. بسیاری از آثاری که امروز شناخته شده‌اند، در آن زمان برای گردشگران ناشناخته بودند.

به‌نظر می‌رسد چالش‌های زیرساختی در آن دوره بسیار جدی بودند. چه اقداماتی برای برطرف کردن آن‌ها انجام شد؟

نخست باید بگویم کرمان پهناورترین استان کشور است؛ با وسعتی بیش از ۱۸۰ هزار کیلومتر مربع و جمعیتی حدود سه‌وپنج میلیون نفر در آن زمان. تراکم جمعیتی بسیار پایین بود و این ویژگی باعث می‌شد ارائه خدمات و ایجاد زیرساخت‌ها دشوارتر از استان‌های دیگر باشد.

در چنین شرایطی، در ذهن مدیران و برنامه‌ریزان استان، بیوژه استاندار وقت - این تفکر شکل گرفت که باید کرمان را به استانی جمعیت‌های فعال، نخبه و سرمایه‌گذار را به خود جذب کند. هدف این بود که با جذب نیروهای خلاق و سرمایه‌گذار هم زیرساخت‌های گردشگری و اقتصادی تقویت شود و هم از ظرفیت‌های انسانی برای توسعه استان بهره گرفته شود. بر همین اساس، تصمیم بر این شد که مجموعه‌ای از اقدامات اساسی در حوزه حمل‌ونقل و زیرساخت آغاز شود.

در بخش حمل‌ونقل هوایی چه تحولاتی رخ داد؟

در آن زمان ما فقط یک فرودگاه در کرمان داشتیم و فرودگاه جیرفت نیز کوچک و غیرفعال بود. تصمیم گرفته شد فرودگاه کرمان را تجهیز کنیم و گسترش دهیم تا پذیرای هواپیماهای بزرگ و پروازهای بیشتر شود. هم‌زمان، فرودگاه جیرفت نیز تکمیل شد تا در جنوب استان خدمات ارائه دهد. در ادامه، سه فرودگاه جدید در شهرهای سیرجان، بم و فسنجان احداث شد. اکنون استان کرمان تنها استانی است که دارای پنج فرودگاه فعال است. در آن دوران فقط یک پرواز روزانه از تهران به کرمان برقرار بود، اما امروز با توسعه این زیرساخت‌ها، پروازهای متعددی از تهران و شهرهای دیگر به فرودگاه‌های استان انجام می‌شود. این اقدام، پایه اصلی توسعه گردشگری کرمان بود و به‌طور جدی به شکستن انزوای جغرافیایی استان کمک کرد.

تأسیس شرکت هواپیمایی ماهان هم در همین دوره انجام شد؟

بله، تأسیس شرکت هواپیمایی ماهان، یکی از نقاط عطف آن دوران بود. ماهان اولین شرکت هواپیمایی خصوصی کشور بود که از کرمان آغاز به کار کرد. این شرکت نقش بسیار مؤثری در تسهیل دسترسی گردشگران به استان ایفا کرد و در واقع به یاری شرکت‌ها آمد تا مسیرهای هوایی به کرمان تقویت شوند. اکنون پروازهای ماهان به‌صورت منظم برقرار است؛ هفت روز در هفته پرواز به سیرجان و بم داریم و روزانه سه تا چهار پرواز به کرمان انجام می‌شود. این پروازها باعث شد کرمان از انزوای جغرافیایی خارج شود.

علاوه بر بخش هوایی، در حمل‌ونقل زمینی هم اقدامی انجام دادید؟

بله، شرکت قطارهای «جوباره» تأسیس شد که اولین شرکت خصوصی قطارهای مسافربری کشور بود. این شرکت تاکنون به‌صورت منظم سرویس رفت‌وبرگشت روزانه به کرمان دارد و نقش مهمی در حمل‌ونقل زمینی مسافران ایفا می‌کند. همزمان با آن، طرح دو بانده‌سازی جاده‌های اصلی استان آغاز شد. چون جاده‌های گردشگری در سراسر استان پراکنده است، لازم بود مسیرها این‌گونه باشند تا گردشگران به راحتی بتوانند به جاذبه‌ها دسترسی پیدا کنند. فاصله قابل توجه بین شهرها - از کهوج تا رفسنجان، سیرجان، شهداد و سایر مناطق - ایجاب می‌کرد راه‌ها توسعه یابند تا رفت‌وآمد آسان‌تر شود. مجموعه این اقدامات، پایه‌های اصلی شکل‌گیری زیرساخت‌های نوین گردشگری در کرمان را فراهم کرد.

اژک ترابی

اژک ترابی

زهرا کشوری / دبیر گروه زیست بوم- در دهه‌های هفتاد و هشتاد خورشیدی، هنگامی که کرمان هنوز استانی دورافتاده و کمتر شناخته‌شده در نقشه گردشگری ایران بود، مجموعه‌ای از ایده‌ها و تصمیم‌های جسورانه، مسیر توسعه آن را دگرگون کرد. مدیرانی چون حسین مرعشی و هکاراتش، با نگاهی تازه به «زیرساخت»، «فرهنگ» و «سرمایه‌گذاری»، باور داشتند که شکوفایی کرمان تنها در سایه احیای هویت تاریخی و پیوند آن با توسعه هدفمند ممکن است. از تأسیس شرکت هواپیمایی ماهان و گسترش فرودگاه‌ها تا احیای باغ شاهزاده، ایجاد مناطق ویژهٔ اقتصادی و شکل‌گیری محور گردشگری «هفت باغ علوی»، همه بخشی از جریانی بود که کرمان را از حاشیه نقشه ایران بیرون آورد و در کنار شهرهای مقصد گردشگری چون اصفهان و شیراز نشاند؛ جریانی که امروز، ثمره‌اش در ثبت جهانی بازده اثر فرهنگی و طبیعی و در نگاه تازهٔ گردشگران داخلی و خارجی به «کرمان، مقصد» دیده می‌شود. درباره این موضوع با «مهدی سیاوشی» معاون وقت حسین مرعشی و نایب رئیس سابق اتاق بازرگانی کرمان گفت‌وگو کردیم.

> «مرکز کرمان‌شناسی» تأسیس شد. این مرکز هرسال همایش‌های بزرگی با محوریت فرهنگ و تاریخ کرمان برگزار می‌کرد. در این همایش‌ها جمع زیادی از استادان و دانشگاه و فرهیختگان از سراسر کشور به کرمان می‌آمدند. این برنامه‌ها نقش زیادی در معرفی ظرفیت‌های فرهنگی و علمی کرمان داشت

در آن زمان ذهنیتی وجود داشت که کرمان نامن است. چگونه این تصویر تغییر کرد؟

بله، در حالی که این ذهنیت هیچ پشتوانه آماری نداشت، با توسعه گردشگری و افزایش سفرها، این تصویر به‌تدریج از بین رفت. یادم هست وقتی معاون برنامه‌ریزی استانداری بودم، تصمیم گرفته شد سمینار براسری معاونان برنامه‌ریزی کشور را در کرمان برگزار کنیم. بسیاری از همکاران که برای اولین بار می‌آمدند، تصور دیگری از کرمان داشتند، اما وقتی از نزدیک فضا را دیدند، کاملاً شگفت‌زده شدند. آن زمان متوجه شدیم گردشگر و بازدیدکننده واقعی، بهترین ابزار برای اصلاح ذهنیت‌ها است.

در کنار توسعه زیرساخت‌ها، چه اقدامات فرهنگی در معرفی کرمان انجام شد؟

در همان دوران مرکز کرمان‌شناسی - تأسیس شد. این مرکز هر سال همایش‌های بزرگی با محوریت فرهنگ و تاریخ کرمان برگزار می‌کرد. در این همایش‌ها جمع زیادی از استادان دانشگاه و فرهیختگان از سراسر کشور به کرمان می‌آمدند، چند روزی اقامت می‌کردند و از آثار تاریخی و فرهنگی بازدید داشتند. این برنامه‌ها نقش زیادی در معرفی ظرفیت‌های فرهنگی و علمی کرمان داشت. از سوی دیگر، دو منطقه ویژه اقتصادی نیز در استان راه‌اندازی شد: منطقه ویژه اقتصادی سیرجان - به‌عنوان اولین منطقه ویژه کشور - و منطقه ویژه اقتصادی اژک جدید بم که پس از آن تأسیس شد. هر دو این مناطق هم طرح‌های آقای حسین مرعشی بودند.

جشن خرما در اژک جدید هم از همان دوران آغاز شد؟

بله. منطقه ویژه اقتصادی اژک جدید از همان زمان ناکنون هر ساله همزمان با فصل برداشت خرما، جشن خرما را برگزار می‌کند. این جشن یک هفته‌ای به یکی از رویدادهای فرهنگی و گردشگری مهم استان تبدیل شده است. در این مراسم، گردشگران و فرهیختگان از سراسر کشور حضور می‌یابند، کنسرت‌ها، سمینارها و برنامه‌های فرهنگی متنوع برگزار می‌شود و در واقع یک هفته فرهنگی در بم شکل می‌گیرد.

یکی از نمادهای گردشگری کرمان، باغ شاهزاده ماهان است. بازسازی آن در همین دوران انجام شد؟

دقیقاً. یکی از اقدامات بسیار مهم آن دوران بازسازی باغ شاهزاده (شازده ماهان) بود. این باغ تاریخی قاجاری تا سال‌ها در همان حالت قدیمی و بدون مرمت باقی مانده بود. تصمیم گرفته شد آن را به‌صورت اصولی بازسازی و احیا کنیم تا جایگاه واقعی خود را در گردشگری کرمان پیدا کند. در آغاز، این طرح با مخالفت‌هایی روبه‌رو شد، اما خوشبختانه با تلاش و پیگیری فراوان به سرانجام رسید و امروز باغ شاهزاده یکی از شاخص‌ترین جاذبه‌های گردشگری ایران است.

جرا در ابتدا با بازسازی باغ شاهزاده مخالفت شد؟

در آن زمان برخی معتقد بودند هزینه کرد برای یک باغ تاریخی اولویت ندارد و بهتر است این بودجه در بخش‌های دیگر صرف شود. اما ما باور داشتیم که میراث فرهنگی و تاریخی، بخشی از هویت و آینده اقتصادی استان است. با اجرای دقیق و کارشناسی شده طرح مرمت، باغ شاهزاده به‌زیبایی بازسازی شد و همان‌طور که می‌بینید، امروز به یکی از مقاصد اصلی گردشگری کرمان و کشور تبدیل شده است.

یعنی می‌توان گفت مجموعه این اقدامات، کرمان را از یک استان عبوری به یک مقصد گردشگری تبدیل کرد؟

بله، اما با توسعه زیرساخت‌ها، بازسازی باغ شاهزاده، ایجاد فرودگاه‌ها، راه‌ها و خدمات اقامتی، کرمان به مقصدی مستقل تبدیل شد. گردشگران حالا با هدف دیدن کرمان وارد استان می‌شوند و در صورت تمایل، از اینجا به نقاط دیگر کشور سفر می‌کنند. یکی از اقدامات مهم در این زمینه، ساخت هتل پارس کرمان بود؛ اولین هتل مدرن و استاندارد استان که تنها اقامت گردشگران داخلی و خارجی را برطرف کرد. در سه نیز هتل اژک جدید ساخته شد تا پذیرای مسافرانی باشد که برای بازدید از اژک تاریخی بم و مناطق اطراف می‌آیند. به این ترتیب، شبکه‌ای از اقامتگاه‌های استاندارد در سراسر استان شکل گرفت. همچنین در منطقه کویری شهداد، هتل کویر مجهزی ساخته شد تا گردشگران علاقه‌مند به طبیعت کویر بتوانند در همان منطقه اقامت کنند.

در زمینه گردشگری روستایی چه اقداماتی انجام شد؟

یکی از محورهای اصلی توسعه گردشگری استان، توجه ویژه به بوم‌گردی‌ها بود. بوم‌گردی‌ها به حفظ جمعیت روستایی و پایداری اقتصاد محلی کمک زیادی کردند. در این طرح، خانه‌های سنتی روستایی با امکانات اولیه برای اقامت گردشگران آماده شدند. بسیاری از گردشگران خارجی علاقه‌مند بودند تا با سبک زندگی، فرهنگ و غذاهای محلی مردم آشنا شوند. برای اهالی روستا، این طرح منبع درآمدی پایدار ایجاد کرد و باعث شد انگیزه مهاجرت به شهرها کاهش یابد. همزمان، تلاش شد که مجموعه‌های گردشگری استان کرمان در فهرست آثار جهانی ثبت شوند تا در سایت‌های گردشگری جهانی معرفی شوند. گردشگران بین‌المللی معمولاً به این مکان‌ها توجه ویژه دارند و برنامه‌های سفر خود را بر اساس آنها طراحی می‌کنند. از جمله آثار و مجموعه‌های ثبت جهانی استان کرمان می‌توان به ثبت شده ایران در پونسکو، روستای دستکند میمند، دو کاروانسرای تاریخی گنجعلی‌خان کرمان و چاه کبوتران در راور و قنات‌های اکبرآباد و فاسم‌آباد در بم و قنات کوهبرز در جوپار اشاره کرد. همچنین سیرجان به عنوان شهر جهانی گلیم در شبکه شهرهای جهانی صنایع دستی ثبت شده است. گلیم‌هایی که توسط زنان منطقه بافته می‌شوند، یکی از نفیس‌ترین و زیباترین نمونه‌های گلیم آماده شدن